

A c e m - K ü r d î P e ş r e v

Ney

Muallim **İsmail Hakkı** Bey

Usûlü : **Fâhte** [20 / 4]

1. H a n e / (Hane-i Evvel) / (Serhane)

S O N / (Temmet)

2. H a n e / (Hane-i Sani)

3. H a n e / (H a n e - i S a l i s)

21

24

27

30

33

4. H a n e / (H a n e - i R a b i)

21

24

27

30

33

Muallim

İsmâil Hakkı Bey

[1865 - 1927]

İstanbul Balat'taki Molla Aşki mahallesinde doğdu. İdâre-i Mahsûsa memurlarından hânende Râşid Efendi'nin oğludur. İlk öğreniminden sonra örücü çırağı olarak çalışmaya başladı. On üç yaşlarında iken mahalle camisinde okuduğu ezanı dinleyen bir hünkâr müezzininin tavsiyesiyle saraya alındı. Burada Muzika-yi Hümâyûn'da Suyolcu Latif Ağa'dan Türk müzikisi nazariyatı ve usul, Zâtî Bey (Arca) ve Guatelli Paşa'dan Batı müziği dersleri alarak kendini yetiştirdi. Kısa zamanda müezzin-i şehriyâriler arasına girdi. Ardından kolağası rütbesiyle sermüezzinliğe tayin edildi. Muzika-yi Hümâyûn'un fasl-ı cedid ve fasl-ı atik heyetlerinde de görev alan İsmâil Hakkı Bey serhânende sıfatıyla fasl-ı cedidin başına getirildi ve burada kaymakamlığa kadar yükseldi.

II. Meşrutîyet'in ilânından sonra Şehzadebaşı'ndaki Fevziye Kiraathanesi'nin üst katında İzzettin Hümâyî (Elçioğlu) ile birlikte Mûsikî-i Osmânî Cemiyeti (Mektebi) adıyla bir öğretim kurumu açtı. Dârüelhan Şark Mûsikisi Bölümü'nde gerek ilk kuruluşunda (1917) gerekse 1923 yılında yeniden açılışındaki öğretim kadrosunda nazariyat, solfej ve fasl-ı umûmî dersleri okuttu. Bir ara bölümün müdürlüğü yanında icra heyeti yöneticiliğinde de bulundu. Tâlim ve Terbiye Dairesi Sanâyi-i Nefise Encümeni'nin 9 Aralık 1926 tarihli kararıyla Dârüelhan Şark Mûsikisi Bölümü'nün lağvedilmesi üzerine kurulan Tarihî Türk Mûsikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti üyeliğine tayin edildi. 30 Aralık 1927'de Karaköy'de tramvayda kalp sektesi sonucu öldü. Naaşı, Chopin'in cenaze marşı eşliğinde hâfız okuyuşları ve haham mersiyelerinin birbirine karıştığı büyük bir kalabalıkla Eğrikapı Mezarlığı'na defnedildi. Mahmut Ragıp Gazimihal onun, mezarına bando ile götürülen ilk Türk müzikisi müntesibi olduğunu ifade eder (Millî Mecmua, sy. 101 [1928], s. 1632).

İsmâil Hakkı Bey özellikle bestekârlığı ve hocalığı ile tanınmıştır. Saz semâisi, peşrev, longa, oyun havası, zeybek, kâr, kâr-ı nâtık, beste, semâi, şarkı, köçekçe, marş, tevşih, durak, ilâhi, şuşul, nefes gibi Türk müzikisinin hemen her formda 2000 civarında eser vermiş nâdir sanatkârlarındandır. Çok kolay beste yaptığı, ders verirken bir taraftan da eser bestelediği söylenir. Canlı, yumuşak ve lirik bir üslûbun hâkim olduğu eserlerinde zengin ifade gücünden doğan melodik yapının yanında geniş bir ufuk gözlenir. Yılmaz Öztuna'nın listesini verdiği toplam 940 eserin yarısından fazlası şarkı formundadır. Eserleri arasında, "Gülşende yine âh u enin eyledi bülbül" mısraıyla başlayan rast ve, "Seni hükm-i ezel âşûb-i devrân etmek istermiş" mısraıyla başlayan nihâvend şarkılarıyla, "Dü cihânın mefharı" mısraıyla başlayan uşşak ve "Kullarında yok sana lâyük metâ" mısraıyla başlayan evic ramazan ilâhisi günümüzde okunan eserlerinden birkaçıdır. Mehmed Âkif Ersoy'un İstiklâl Marşı'nı rast makamında besteleyen (1922) İsmâil Hakkı Bey'in aynı makamda bestelediği, "Ordumuz etti yemin" mısraıyla başlayan Ordu Marşı ve "Ey şanlı ordu ey şanlı asker" mısraıyla başlayan Tekbir ve Cenk Marşı ile mâhur makamındaki, "Gâfil ne bilir neşve-i pürşevk-i vegâyı" mısraıyla başlayan Mehterhâne-yi Hâkânî Marşı da günümüze çok az eserle intikal etmiş mehter repertuarının sevilen örnekleri arasındadır.

"Muallim" lakabıyla tanınan İsmâil Hakkı Bey, kurduğu Mûsikî-i Osmânî Cemiyeti (Mektebi) ile dönemin müzik eğitimi ve öğretimi çalışmalarını önemli ölçüde desteklemiş, önceleri birkaç kişiden ibaret olan incesaz takımlarındaki geleneksel yapının dışına çıkarak otuz-kırk kişilik ses ve saz topluluğu ile halka açık icraların ilk örneklerini vermiş, ayrıca Şehzadebaşı'ndaki Yeni Ferah Tiyatrosu'nda kurduğu İstanbul Opereti'nin orkestrasını bizzat yönetmiştir. Öte yandan Mûsikî-i Osmânî Mektebi adına yapmış olduğu fasıl defteri ve yaprak biçimindeki nota yayınları devrin müzik repertuarı için önemli bir katkıdır. İsmâil Hakkı Bey'in yetiştirdiği talebeler arasında Âmâ Nâzım, Yaşar Okur, Hayri Yenigün, Fahri Kopuz, Nuri Halil Poyraz, Fâize Ergin, İzzettin Hümâyî Elçioğlu, Ali Rıza Şengel, Zeki Ârif Ataergin, Mustafa Sunar ve Ali Rıza Sağman sayılabilir.

İsmâil Hakkı Bey'in el yazısı ile derlediği, defterlerden oluşan nota koleksiyonu ölümünden sonra Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından satın alınmış olup günümüz Türk müzikisi repertuarının önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Yayımlamaya başladığı eserlerinden ise ancak dört fasikül çıkarabilmiştir.

Mâhurhan adlı bir makam icat etmesinin yanı sıra bazı telifleri de bulunan İsmâil Hakkı Bey'in bu eserleri zaman zaman araştırma yönünden eksiklikler taşıdığı ileri sürülerek tenkit edilmiştir. Yayımlanan eserleri şunlardır: Mahzen-i Esrâr-ı Mûsikî yahut Teganniyât-ı Osmânî (İstanbul 1313); Solfej Nota Dersleri, Usûlât, Solfej, Makâmât ve İlâveli Nota Dersleri (İstanbul 1335, 1341); Mûsikî Tekâmül Dersleri (İstanbul 1926); Zeybek Oyun Havaları (İstanbul, ts.).

Kaynak : <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-hakki-bey>

F â h t e U s û l ü

Fahte: Güvercin demektir.

a) 20 zamanlıdır.

b) Bir dört zamanın iki 6 zaman ve sonda yine bir 4 zamandan veya başka bir deyişle, bir Sofyân iki Yürük Semâi ve yine bir Sofyân'dan yapılmıştır (4+6+6+4=20). Usûlü meydana getiren parçaların her birinden sonra noktalı ve 20. zamanın sonunda ise düz kalın veya iki ölçü çizgisi çekilmelidir.

c) 20/4'lük ikinci mertebesi kullanılmıştır (Zencir usûlünde yer alan ikinci usûldür).

d) Pişrev, ilâhi ve bestelerde kullanılmıştır.

Fâhte D a r b U s û l ü

[20 / 4] m e r t e b e s i

- 1 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 3 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 4 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 6 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Zayıf]
- 7 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 8 . Darb : (Ta-Aa) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 9 . Darb : (He-Ek) / [2 Zamanlı ve Zayıf]
- 10 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 11 . Darb : (Kâ) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 12 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 13 . Darb : (Kâ) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Müzikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN (1941- 2010)

P E Ş R E V

Peş, baş demektir. Peşrev, önde gelen, başta icraa edildir. Peşrevler, mûsikîmizde genellikle ilk icraa edilen büyük usullü (15 zamanlı usullerden daha büyük usullerle bestelenmiş), uzun soluklu, sanatlı eserlerdir. Klâsik fasılda "Kâr"dan önce, Mevlevî Âyinlerinde "Nât-ı Mevlânâ"dan sonra, Mehterde en başta, Halk Faslında en başta kullanılır. Peşrevlerin biçim özelliği şöyledir: Peşrevler genelde 4, nâdiren 6 haneli olarak bestelenir. Hâne ortalarında Teslim, mülâzime, teslim ve mülâzime şeklinde tekrar eden kısımlar vardır. Peşrevler makamların fihristleridir. Bir makamın hemen hemen tüm özelliklerini gösterirler. Birinci hâne makamın temel özelliğini, ikinci hâne makama komşu olan makamların veya makamın diğer çeşnilerini, üçüncü hâne uzak makamlara geggileri; tiz veya pest bölgeleri (meyanhâne), dördüncü hâne yine makamın kendi özelliklerini gösterir.

Kısacası peşrevler, dinleyicinin kulağına makamların özelliklerini tanıtır. Münferit (tek başına) olarakda icraa edilebilir.